

Inovācija izglītības zinātņu pētījumos: izpratne, saturs un kritēriji

Ingrīda Bolgzda

*Rīgas Stradiņa universitāte, Mācību departaments,
Labklājības un sociālā darba katedra, Latvija*

Ievads. Izglītības zinātņu jomas attīstība nav iedomājama bez topošo pētnieku-doktorantu pētījumiem, kuru kodolā ir inovācija. Inovācija ir mūsdienīgs, bieži lietots jēdziens, tomēr zināšanas par inovācijām vēl arvien ir fragmentētas, vienpusējas un katrai jomai atšķirīgas, arī inovāciju mērķi ir dažādi – īslaicīgs patēriņš, attīstības veicināšana vai tikai nepieciešamība pēc kaut kā jauna. Tādēļ izglītības zinātņu pētījumu inovācijas teorētiskais pamatojums veidots komplimentāri, analizējot inovācijas prototipa iezīmes sistēmu filozofijā un inovāciju izpratni dažādos vēstures posmos un dažādās jomās.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Noteikt iespējami universālus, bet nozarei būtiskus inovāciju izvērtēšanas kritērijus, kuri atbilst izglītības un pētniecības attīstības tendencēm. Pētījumā izvēlēta jaukto metožu pieeja, kas paredz inovācijas kvantitatīvā (vairāk nozīmē) un kvalitatīvā (labāk nozīmē) aspekta izpēti. Pētniecisko datu ieguvei ir aptaujāti dažādu zinātņu jomu doktoranti / zinātniskā grāda kandidāti un izglītības zinātņu jomas eksperti (n = 96) un novadītas daļēji strukturētas intervijas (n = 10). Datu analīzei izmantotās metodes – faktoranalīze, klāsteranalīze, kvalitatīvā kontentanalīze.

Rezultāti. Pētījuma kvantitatīvo datu rezultāti norāda uz inovācijas izpratnes dualitāti: inovācija kā ideju radīšanas process un inovācija kā komerciāls rezultāts. Respondenti, kuri inovāciju izprot kā ideju radīšanu, augstāk vērtē sociāli orientētus kritērijus, kā mazāk nozīmīgus minot tādas inovāciju izvērtēšanas kritērijus kā efektivitāte un pielietojamība. Savukārt, respondenti, kuri inovāciju izprot kā komerciālu rezultātu, ir vairāk orientēti uz kritērijiem, kas raksturo praktisku rezultātu un kā nebūtiskus min tādas inovāciju izvērtēšanas kritērijus kā ietekme uz sociālo vidi, aktualitāti un novitātes līmeni.

Salīdzinot pētījuma dalībnieku atbildes intervijā atkarībā no viņu lēmumu pieņemšanas un atbildības līmeņa izglītības jomā (stratēģiski / taktiskais vai operatīvais līmenis), jāatzīmē, ka stratēģiskā / taktiskā līmenī inovācijas izpratne ir vairāk tradicionāla un vispārīga, bet operatīvā līmenī novērojama liela izpratnes dažādība. Tikai daži pētījuma dalībnieki norāda, ka inovācijai būtu jābūt gan ar sociālo ietekmi, gan ar lietderību. Interviju rezultāti norāda arī uz biežāk sastopamajiem šķēršļiem inovāciju radīšanā – birokrātiju, bailēm, ekspertu attieksmi, zināšanu trūkumu, neieinteresētību, naudu, konkurenci, zinātnes vidi, viensētas domāšanu un nespēju pieņemt citādo. Pētījuma rezultāti liecina, ka inovāciju izpratne atpaliel no attīstības tendencēm – robežu paplašināšanos starp dažādām zinātņu jomām un pētnieciskām pieejām. Tādēļ inovācijai izglītības zinātņu jomas pētījumos būtu jākļūst holistiskāka.

Secinājumi. Pretnostatījuma starp inovācijas sociālo orientāciju un inovācijas pielietojamību pārvarēšanai tiek piedāvāti kritēriji – aktualitāte, efektivitāte, pielietojamība un sociālā ietekme, kuri ir pietiekami koherenti, lai inovācijas izvērtēšanā tiktu iekļauta gan sociālā orientācija, gan arī inovācijas teorētiskā un / vai praktiskā pielietojamība. Kritēriji kā vienots veselums raksturo inovāciju kā kompleksi adaptīvu sistēmu, kura ir piemērojama dažādos izglītības un citu sociālo zinātņu kontekstos. Kritēriju praktiskā noderība – paliginstruments pētījuma rezultāta – inovācijas pašnovērtējumam.